

О‘ЗBEKISTONDA TIBBIY XIZMATLARNI RIVOJLANISH HOLATI VA TAHLILI

Axmedov Zafarjon A‘zamovich

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti

mustaqil tadqiqotchisi, O‘zbekiston

Annotatsiya: Mustaqilligimizning 30 yildan ortiq tarixiga nazar tashlar ekanmiz, yurtimizda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash, inson huquqlari, erkinliklari va manfaatlarini ta‘minlash, Vatanimizni har tomonlama taraqqiy ettirish, uning xalqaro maydondagi obro‘-e‘tiborini yuksaltirish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilganiga va oshirilayotganini guvoh bo‘lamiz. Maqolada muallif ushbu jarayon sog‘liqni saqlash sohasida ham jadallik bilan kechayotganligi holatidan kelib chiqib O‘zbekistonda tibbiy xizmatlarni rivojlanish holati va tahlilini bayon etgan.

Kalit so‘zlar: xizmat, tibbiy xizmat, islohot, tibbiyot, davlat, aholi, talab, ehtiyoj, “Obod qishloq” , “Obod mahalla”, “Salomatlik – 3”, xususiy, klinika, ona, bola, samaradorlik, “salomatlik posboni”, investitsiya.

Kirish: Bugungi kunda mamlakatimiz tibbiyoti rivojlangan davlatlardagi kabi eng ilg‘or innovasion taraqqiyotga erishish borasida jiddiy qadamlar tashlanmoqda. Ayniqsa, so‘nggi uch yilda tibbiy xizmatni yanada yuksaltirishga daxldor xayrli tashabbuslar sog‘liqni saqlash istiqbolini belgilab berdi. Davlatimiz rahbari tizimda yo‘l qo‘yilayotgan kamchiliklar, aholining haqli e‘tirozlariga sabab bo‘layotgan dolrzarb masalalar, tibbiyot muassasalari faoliyatiga oid to‘planib qolgan muammolarni bartaraf etish vazifasini qat‘iy qo‘ydilar.

Shundan kelib chiqqan holda, bugungi kunga kelib tibbiy xizmat samaradorligi va sifatiga baho berishda mezonlar butunlay o‘zgardi. Endilikda sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlarning natijasi tahlil qilinganda, statistik ma‘lumotlar emas, xalqimiz faoliyatimizga qanday baho berayotgani, aholi davlat tomonidan yaratilgan zamonaviy tibbiy xizmatlardan nechog‘lik bahramand bo‘layotganiga asosiy urg‘u berilmoqda. Tabiiyki, bu tibbiyotning birlamchi bo‘g‘inidan tortib yuqori tuzilmalargacha ish

faoliyatini tashkil etishda asosiy e'tiborni inson omiliga yo'naltirish, tibbiy xizmatning sifati va samaradorligini oshirishga zamin yaratmoqda.

Tahlil va natijalar: Islohotlar jarayonida tibbiyotning birlamchi bo'g'iniga alohida e'tibor qaratilmoqda. Sababi, bugungi kunda qishloq vrachlik punkti, qishloq oilaviy poliklinikasi hamda shahar oilaviy poliklinikasi deb ataluvchi tibbiyot muassasalari aholiga yaqin joylashgani uchun kimdir shifo istab, kimdir tibbiy maslahat olish ilinjida ushbu muassasalarga tez-tez murojaat qiladi. Bunda odamlarning talab va ehtiyojiga mos tibbiy xizmat ko'rsatilsa, tabiiyki, xalqimizda tibbiy xizmatga nisbatan ishonch va qoniqish hissi yuqori bo'ladi. Ana shu jihatlar e'tiborga olinib, ilgari samarasiz ishlagan bir qator qishloq vrachlik punktlari o'rnida 800 ga yaqin qishloq oilaviy poliklinikalari tashkil etildi. Qishloq vrachlik punktlaridan farqli ravishda qishloq oilaviy poliklinikalarida umumiy amaliyot shifokori bilan bir qatorda, beshta tor mutatassis – ginekolog, pediatr, xirurg, stomatolog, ultratovush tahlil apparatida ishlaydigan shifokor faoliyati ta'minlandi. Shahar oilaviy poliklinikalarida esa o'nta yo'nalishda tor mutaxassislar aholiga xizmat ko'rsatayapti. Yana bir muhim soha – oilalarga borib aholi orasida tibbiy madaniyat tarqatuvchi patronaj hamshiralar faoliyati takomillashayapti.

Shu o'rinda sohaning huquqiy asoslari mustahkamlanayotganini e'tirof etish joiz. Xususan, keyingi ikki-uch yil ichida bu yo'nalishda 140 dan ziyod me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Ularda belgilangan vazifalar bosqichma-bosqich hayotga tatbiq etilishi natijasida aholiga ko'rsatilayotgan birlamchi tibbiy-sanitariya, shoshilinch va tez tibbiy yordam, ixtisoslashtirilgan xizmatlar takomillashmoqda. Bunday keng qamrovli chora-tadbirlar tufayli aholining o'rtacha umr ko'rish ko'rsatkichi uzaymoqda. Onalar, bolalar o'limining oldini olish, kasalliklarni barvaqt aniqlash, oilalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda sezilarli natijalarga erishilmoqda.

E'tiborli jihati, davlat byudjetidan sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishga ajratilayotgan mablag'lar ham yildan-yilga ko'paymoqda. 2024-yilda sohaga 12,1 trillion so'm yo'naltirildi, bu o'tgan yildagiga qaraganda 1,3 barobar ko'pdir. Davlat tibbiyot tashkilotlarini dori vositalari va tibbiy buyumlar bilan ta'minlash

yaxshilanayapti. Joriy yilda 231 ta tibbiyot obyektida qurilish-ta'mirlash ishlari jadal olib borilmoqda. Buning uchun davlat byudjetidan 972 milliard so'm mablag' yo'naltirilishi rejalashtirilgan. "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari hamda "Salomatlik – 3" loyihasi doirasida ham qator investisiya dasturlari amalga oshirildi.

Qayd etish kerakka, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 7-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni mamlakatimiz tibbiyoti taraqqiyotida yangi davrni boshlab berdi, desak ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz. Farmon bilan tasdiqlangan 2019-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasida muhim vazifalar belgilandi.

Jumladan, sohada milliy qonunchilikni takomillashtirish, tibbiyot sohasida zamonaviy boshqaruv tizimi va hududlarda "klaster" modelini shakllantirish, moliyalashtirish tizimini tubdan takomillashtirish, tibbiy yordamning samaradorligi, sifati va ommabopligini oshirish, onalik va bolalik muhofazasini kuchaytirish, xususiy tibbiyot, davlat-xususiy sheriklik mexanizmi va tibbiy turizmni rivojlantirish orqali investisiyalarni keng jalb etish, farmasevika tarmog'i, kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash, malaka oshirish, tibbiyot fanini rivojlantirish hamda elektron sog'liqni saqlash tizimini keng joriy etish kabi ustuvor vazifalar aks etgan konsepsiya ijrosini ta'minlash barchamizning zimmamizga ulkan mas'uliyat yuklaydi.

Aslida ham jahon standartlari asosida menejment va tibbiy xizmatlar sifatini boshqarishning eng namunali amaliyotlarini joriy etish uchun sohada boshqaruvni xalqaro andozalar talablari darajasiga olib chiqish bugungi kunning muhim talabidir.

Jumladan, tibbiyot muassasalarida "har bir davolangan holat uchun" to'lash tizimini hamda kishi boshiga moliyalashtirishning yangi mexanizmlarini joriy etish choralari ko'rilayapti. Konsepsiyaga muvofiq, 2019-yil 1-apreldan ayrim tumanlardagi tibbiyot muassasalarida jahon tibbiyotidagi eng ilg'or amaliyotlardan bo'lgan kishi boshiga moliyalashtirish bo'yicha tajriba-sinov ishlari boshlandi. Ushbu eksperiment chuqur tahlil etilib, ijobiy natijalar 2020-yil 1-apreldan boshlab boshqa hududlarga

ham tatbiq etiladi. Bundan tashqari, yurtimizda majburiy tibbiy sugʻurta tizimi 2021-yildan bosqichma-bosqich joriy etilishi koʻzda tutilgan boʻlib, bu borada ham izchil faoliyat olib borilmoqda.

Xususiy tibbiyotni rivojlantirish ham bugungi tibbiy-ijtimoiy islohotlarning muhim yoʻnalishidir. Xususiy tibbiyot muassasalarini rivojlantirish boʻyicha sezilarli ishlar amalga oshirilib, 2024-yilga kelib mamlakatimizda 5 mingdan ziyod xususiy klinikalar faoliyat yuritayapti. Joriy yilning oʻtgan olti oyida mamlakatimiz boʻyicha 434 ta yangi xususiy tibbiyot muassasalari tashkil etildi. Shundan 18 ta loyiha chet el investisiyasi ishtirokida amalga oshirildi. Ayni paytda tibbiyot tizimini yanada takomillashtirish, sogʻliqni saqlash sohasiga investisiyalar oqimini koʻpaytirish, investorlarga qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida sogʻliqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik tizimi joriy etilmoqda.

Eʼtiborli jihati, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining joriy yil 16 apreldagi “Sogʻliqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi qarori tibbiyot sohasida yangi davrni boshlab berdi. Ushbu hujjat davlat hamda xususiy sektorlarning birgalikda ishlashi, investorlarning yurtimiz hududida, davlat sektorida faol ish yuritishi uchun huquqiy asos boʻlib xizmat qiladi. Endilikda investorlar oʻzlariga qulay boʻlgan muhitda, oʻzlari istagan davlat tibbiyot muassasalariga investisiya kiritish imkoniyatiga ega.

Aholi salomatligini asrashda muhim tuzilma – shoshilinch tibbiy yordam xizmatini takomillashtirish, faoliyat samaradorligi va tezkorligini yanada oshirish boʻyicha chora-tadbirlar takomillashib borayotir. Bunda Prezidentimizning 2018-yil 16-oktyabrdagi “Oʻzbekiston Respublikasida tez tibbiy yordam xizmatini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi qarori muhim ahamiyat kasb etdi.

Soʻnggi ikki yil ichida tez tibbiy yordam xizmatining maxsus sanitar avtotransport parki qariyb 1500 ta yangi avtomashinalarni harid qilish evaziga batamom yangilanib, ularning umumiy soni 2400 ga yetkazildi. Natijada, tizimning maxsus avtotransportga boʻlgan talabi mamlakatimiz tarixida birinchi marta toʻliq qoplandi. Tez tibbiy yordam mashinalarining 10 foizini zamonaviy tibbiy asbob-uskunalar bilan jihozlangan,

xorijda ishlab chiqarilgan reanimobillar tashkil etmoqda. Natijada tez tibbiy yordam xizmati xalqaro mezonlar darajasiga ko'tarildi.

Birgina 2023-yil davomida shoshilinch tibbiy yordam xizmatiga jami 10 million 700 mingga yaqin bemor murojaat qilgan, shulardan qariyb 7 million 800 ming nafari 103 tez tibbiy xizmati bo'yicha, 2 900 mingga yaqin bemor esa stasionar muassasalarga murojaat etishgan. Ulardan 2 200 mingga yaqiniga ambulator va 700 mingdan ziyodiga esa stasionar yordam ko'rsatilgan. Bundan tashqari, aholi chaqiruvlarini avtomatik belgilash kabi muhim vazifalarni bajarish maqsadida tez tibbiy yordam boshqarmasining avtomatlashtirilgan tizimini yaratish, Sall-markazlarni xalqaro talablarga ko'ra to'liq jihozlash, tibbiyot xodimlari yetib kelgunga qadar va shifoxonagacha bo'lgan bosqichda tibbiy yordamni takomillashtirish bilan bog'liq muhim chora-tadbirlar amalga oshirilayapti.

Yurtimizda tibbiyotning jadallik bilan rivojlanayotganini shu vaqtgacha jazm etilmagan o'ta murakkab va noyob operatsiyalar o'zimizda muvaffakkiyatli amalga oshirila boshlanida ham ko'irsh mumkin. Bu borada so'nggi yillarda muhim loyihalar amalga oshirilayapti. Xorijdagi tibbiy klinikalar bilan hamkorlikda qator xususiy tibbiyot muassasalari tashkil etilmoqda. Shu bilan birga, davlat tibbiyot muassasalari faoliyati ham zamon talabidan kelib chiqib takomillashayapti.

Hozirda mamlakatimizda xirurgiya, kardiologiya, ko'z mikroxirurgiyasi, urologiya, endokrinologiya, onkologiya, nevrologiya, allergologiya kabi ixtisoslashtirilgan tibbiyot markazlari soni 16 taga yetdi. Shuningdek, tumanlarda 306 ta ixtisoslashgan bo'limlar, viloyat markazlarida respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazlarining 10 ta filiali tashkil qilindi. Joriy yilning o'tgan olti oyi davomida Respublika ixtisoslashtirilgan tibbiyot markazlari tomonidan hududlarda 53,8 mingdan ortiq aholi tibbiy ko'rikdan o'tkazildi, 1358 ta operativ muolajalar bajarildi, shulardan 775 tasi yuqori texnologiyali operatsiyalardir. Natijada yuqori texnologiyali operatsiyalar ulushi 57 foizga yetdi. Yangi diagnostik usullar soni 144 tani va yangi davolash usullari 208 tani tashkil qildi.

Shu o'rinda ayrim misollarga to'xtalib o'tsak. Akademik V.Vohidov nomidagi Respublika ixtisoslashtirilgan xirurgiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi hamda Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazida buyrak ko'chirib o'tkazish bo'yicha operatsiyalar muvaffaqiyatli bajarib kelinmoqda. Shuningdek, Respublika Gematologiya va qon quyish ilmiy tekshirish instituti olimlari jahon tibbiyotining ilg'or yo'nalishi - o'zak hujayra transplantasiyasini o'zlashtirib, hozirda uni muvaffaqiyatli yo'lga qo'ydi. O'tgan yil Respublika ixtisoslashtirilgan xirurgiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazida mamlakatimiz tibbiyoti tarixida birinchi marta jigarni ko'chirib o'tkazish operatsiyasi yuqori natija bilan o'tkazildi. Darhaqiqat, zamonaviy tibbiyotni yuqori texnologiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Shunga ko'ra, transplantologiya rivojiga alohida e'tibor qaratilmoqda va bu kelgusida ham davom etadi. Kelgusida mamlakatimizda molekulyar va nuklear tibbiyot, robot yordamidagi operatsiyalar uchun uskunalari va davolashning boshqa yuqori texnologiyali jarrohlik usullarini joriy qilish ham ko'zlanmoqda.

Xulosa: Sog'liqni saqlash rivoji yo'lidagi ulkan maqsadlarni o'z vaqtida ro'yobga chiqarish tibbiyot sohasida mehnat qilayotgan 70 ming nafardan ziyod shifokorlar va ko'p ming sonli o'rta tibbiyot xodimlarining sharaflari burchidir. Shu bois, xodimlarning samarali faoliyat yuritishi uchun munosib sharoit yaratish va mehnatga yarasha haq to'lash choralari ko'rilayapti. Shifokorlarimizga esa ushbu e'tiborga monand halol tibbiy xizmat ko'rsatish, davlatimiz tomonidan yaratib berilayotgan zamonaviy tibbiy xizmatdan aholining barcha qatlamini bahramand etish va xalqimizni rozi qilish vazifasi yuklanmoqda. Ishonamizki, bunday mas'uliyatli vazifani uddalash uchun tibbiyotimizning ilmiy va amaliy salohiyati yetarli. Barcha tibbiyot xodimlarimiz bahamjihat bo'lib, imkoniyatlarni to'liq ishga solib xizmat ko'rsatsalar, "salomatlik posboni", degan ulug' nomga munosib bo'lishga, xalqimizning ishonchi va mehrini qozonishga albatta erishishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. – T.: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi yangi tahriri, qonun hujjatlari

ma'lumotlari milliy bazasi , 2021.

3. O'zbekiston Respublikasi Byudjet Kodeksi, O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2013.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Sog'likni saqlash vazirligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarori, 07.12.2018 yil, PQ-4055-son.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston -2030" to'g'risidagi Farmoni, 11.09.2023 yil, PQ-158-son.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tibbiyot va farmatsevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarori, 06.05.2019 yil, PQ-4310-son.